ҐРУНТОВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВАЦЬКОГО МЕДІА-ПРАВА

(Muríň, P. Slovenské masmediálne právo / P. Muríň. – Bratislava : Ing. Miroslav Mračko; EPOS, 2010. – 559 s.)

Комзюк Леонід Трохимович

кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри адміністративного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV вивчення та узагальнення відповідного досвіду держав Центральної Європи з метою створення ефективного загальнодержавного механізму адаптації українського законодавства до права ЄС віднесено до пріоритетних завдань загальнодержавного значення. Особлива важливість вивчення словацького досвіду правового регулювання діяльності ЗМІ зумовлена, зокрема, наступними обставинами: по-перше, гостротою і суспільною значимістю проблеми статусу ЗМІ в контексті належного функціонування демократичних інститутів в умовах формування інформаційного суспільства як у Словаччині, так і в Україні; по-друге, належністю Словаччини до тих країн, де охорона і захист інформаційних прав забезпечуються на рівні кращих європейських стандартів; по-третє, подібністю загальноісторичного досвіду, проблем постсоціалістичної трансформації суспільних відносин у цій країні і в Україні; по-четверте, належністю української і словацької правових систем до однієї – континентальної – сім'ї правових систем; по-п'яте, зацікавленістю України використовувати досвід успішної європеїзації словацького медіа-права у процесі європейської інтеграції; по-шосте, відсутністю вітчизняних наукових праць з цієї тематики.

Рецензована книга одного з провідних словацьких учених у галузі інформаційного права доцента Університету Коменського в Братиславі доктора права П. Муріня помітно виділяється глибиною дослідження серед низки значних навчальних й наукових видань, присвячених питанням медіа-права, які з'явились

у Словаччині протягом останнього часу (йдеться, зокрема, про праці П. Войчіка, Р. Міщікової, М. Ботіка[1] і Я.Дрґонця[2] та ін.).

Автор своєрідно визначає форму книги, називаючи її «спеціальною публікацією» (с. 4). І справді, важко однозначно віднести книгу до якогось одного з усталених типів. Хоча в бібліотечних каталогах вона зазначається як монографія, все ж, на нашу думку, насправді є своєрідним гібридом монографії і навчального посібника.

Структурно книга складається з передмови, Загальної, Особливої та «суміжної» за змістом (але названої «Spoločná», тобто «Спільна») частин, поділених на розділи, підрозділи і пункти, та списку літератури.

У Загальній частині (с. 5–70) дається характеристика поняття та місця «масмедіального права» в системі права, його об'єктів, джерел (форм) та норм, розкривається компетенція державних органів у медіа-сфері.

Автор визначає «масмедіальне право» в об'єктивному розумінні як «сукупність правових норм, що містяться у загальнообов'язкових правових приписах Словацької республіки і регулюють виникнення, зміну та припинення суспільних відносин у зв'язку зі свободою вираження і з правом на інформацію, з політично-ідеологічною діяльністю та підприємницькою активністю в публічній сфері («vo verejnosti»), яка проявляється у правовому регулюванні створення, виробництва і розповсюдження періодичної преси, неперіодичних публікацій, кінематографічних фільмів, фонограм, відеограми, радіопередач і телепередач» (с. 13).

П. Мурінь погоджується (с. 15) з точкою зору П. Войчіка, Р. Міщікової та М. Ботіка, що «правові приписи, які регулюють медіальне право, мають гібридний характер, оскільки містять як приватноправові, так і публічно-правові норми, як матеріальні-правові, так і процесуально-правові норми» (див. с. 7 вказаної в примітці дві праці цих авторів). При цьому, на його думку, правові норми з галузі цивільного і торгового (приватного) права, права інтелектуальної власності і трудового права стосуються регулювання створення змісту і виробництва мас-медіальних засобів, а правові норми з галузі адміністративного права регулюють суспільну діяльність мас-медіальних засобів (с. 15). П. Мурінь особливо наголошує, що для правового режиму об'єктів «масмедіального права» характерним є те, що їм властива «двоєдина правова якість», оскільки, з одного боку вони мають якість нематеріальних благ, а з іншого, – правову якість речей (матеріальний бік), за посередництва яких нематеріальні блага поширюються в публічній сфері («vo verejnosti»). Нематеріальний бік й матеріальний бік засобів масової інформації співвідносяться як їхні зміст і форма (с. 16 – 17).

Цікавими є міркування автора про поняття «масмедіального права» в ширшому і вужчому розумінні

[1] Vojčík P. Mediálne právo / P. Vojčík, R. Miščíková, M. Botík. – Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2004. – 140 s.

[2] Drgonec J. Základy masmediálneho práva / J. Drgonec. – Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008; Žilina : Poradca podnikateľa, 2008. – 503 s.

(с. 19–24), про поділ суб'єктивного «масмедіального права» на абсолютне і відносне (с. 24–25) та ін.

В Особливій частині (с. 71–436) детально досліджуються правовідносини, пов'язані з такими об'єктами словацького «масмедіального права» як «періодична преса» (насамперед, газети і журнали), «неперіодичні публікації» (книги, календарі, плакати та ін.), «кінематографічні фільми», фонограми, відеограми, радіопередачі і телепередачі. При цьому розкривається правовий режим зазначених об'єктів, правовий статус основних суб'єктів медійної діяльності (видавець, автор, виробник, розповсюджувач та ін.), особливості адміністративних та судових проваджень у справах щодо порушень законодавства про ЗМІ.

У так званій Спільній частині (с. 437–545) розглядаються деякі питання правового регулювання телекомунікацій (ретрансмісії теле- і радіопередач та пов'язаних з нею адміністративно-правових проваджень), цензури (протягом 1919–1989 рр.), обов'язкового примірника періодичних і неперіодичних видань, обов'язкових платежів фізичних та юридичних осіб за користування радіо- та телевізійними послугами, оголошень («inzercia») і реклами, права особи на відповідь (введеного Законом про пресу Словаччини від 1 червня 2008 р.), діяльності пресагенцій та ін.

Більшість розділів книги розпочинається з розлогих історико-правових нарисів, у яких детально висвітлюється розвиток законодавства про відповідні види ЗМІ від часу утворення Чехословацької Республіки в 1918 році до наших днів, що значно підвищує її пізнавальну цінність.

Однак є в книзі й деякі недоліки. Так, вбачається недостатньо обґрунтованим виділення окремої третьої частини, адже всі її положення, з нашої точки зору, можна було б перенести до відповідних розділів Загальної чи Особливої частин.

Дещо незвично виглядає відсутність загальних висновків, хоча це частково компенсується розгорнутими висновками до основних структурних елементів книги.

Книга виграла б від ширшого використання матеріалів судової практики і подання списку нормативних джерел, велика кількість яких детально аналізується автором.

Проте ці зауваження не можуть поставити під сумнів загальну високу оцінку книги.

Підсумовуючи, слід зазначити, що рецензована книга П. Муріня «Словацьке масмедіальне право» написана на високому теоретичному і методичному рівні і стала помітним явищем в юридичній науці Словаччини. Вона буде корисним посібником як для студентів-юристів і журналістів, так і для практикуючих медіа-юристів та працівників ЗМІ. Оскільки аналогічних видань такого рівня в Україні досі дуже мало, то, на нашу думку, цю книгу варто було б перекласти українською мовою і видати, наприклад, у серії «Європейське медіа-право», яку пропонуємо започаткувати в Україні.

Рецензія надійшла до редакції 05.11.2012